

İsveç'in Soldaki Yönetmeni

BUGÜN ADI FAZLA ANILMAYAN BO WIDERBERG, BERGMAN SINEMASININ HÂKİMİYETİNE BAŞKALDIRAN TOPLUMCU BİR KUŞAĞIN EN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİNDEN. YÖNETMENİN 11. İŞÇİ FİLMLERİ FESTİVALİ'NDE GÖSTERİLECEK FİLMİ JOE HILL 20. YÜZYIL BAŞINDA AMERİKAN İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLENME MÜCADELESİNE YAKINDAN BAKAN BİR BİYOGRAFİ. ÖNDER ÖZDEMİR

Bo Widerberg, İsveç sinemasının Ingmar Bergman'dan sonraki kuşağının temsilcilerinden biri. Ülkemizde çok az bilinen bir yönetmen olan Widerberg hakkında yazılmış Türkçe bir metin bulmak neredeyse imkânsız. Türk Sinematek Derneği'nin Filim 70 adlı gösterim bülteninin beşinci sayısında Widerberg sinemasına dair üç kısa yazı bulunuyor. Sinematek'in 1970 yılının Mayıs ayında düzenlediği İsveç filmleri toplu gösterimi kapsamında *Kuzgun Çıkmazı Ümit Sineması*'nda sadece iki seans gösterilmiş. *Aşk 65* ise programda olmasına rağmen hiç gösterilememiş. Aynı bültende Türk Sinematek Derneği'nin konuyla ilgili şu açıklaması da yer alıyor: "*Aşk 65/Kârlek 65* filminin bazı sahneleri sansürün hışmına uğramış ve tam olarak gösterilmesi yasaklanmıştır. Bu yüzden filmi sizlere sunamıyoruz." Bunlar dışında Türkiye'de Widerberg üzerine bir yazıya ya da gösterim programına rastlayamayız.

JOE HILL'İN ŞARKISI

Widerberg sinemasına dair ipuçları için bakılması gereken temel filmin 1971 yapımı *Joe Hill* olduğunu söyleyebiliriz. İsveç siyasi tarihinde büyük önemi olan bir olayı, 1931 yılında İsveç'in küçük bir kasabasında işçilerin greve gitmesiyle yaşananları anlatan *Adalen 31*'den iki yıl sonra Widerberg, Joe Hill'in öyküsü üzerinden bir kez daha işçi sınıfı mücadelesine odaklanır.

ABD'de Joe Hill olarak bilinen Joseph Hillström 1879 yılında İsveç'te doğar. 1902'de ABD'ye göçmen olarak gider ve Dünya Endüstri İşçileri Sendikası (sendikanın üyeleri 'Wobblies' olarak anılır) üyesi, örgütleyicisi, işçi şarkıları bestecisi olarak eyaletten eyalete dolaşır. İşçi örgütlenmesinde müziği ilk ve yaygın şekilde kullanan kişidir.

"Peki ya yemek? diye sorduğunda,
tatlı bir sesle verecekler cevabı:
Çalış Dua et, yat samanda,
payın gelir yukarıdan sen ölünce..."

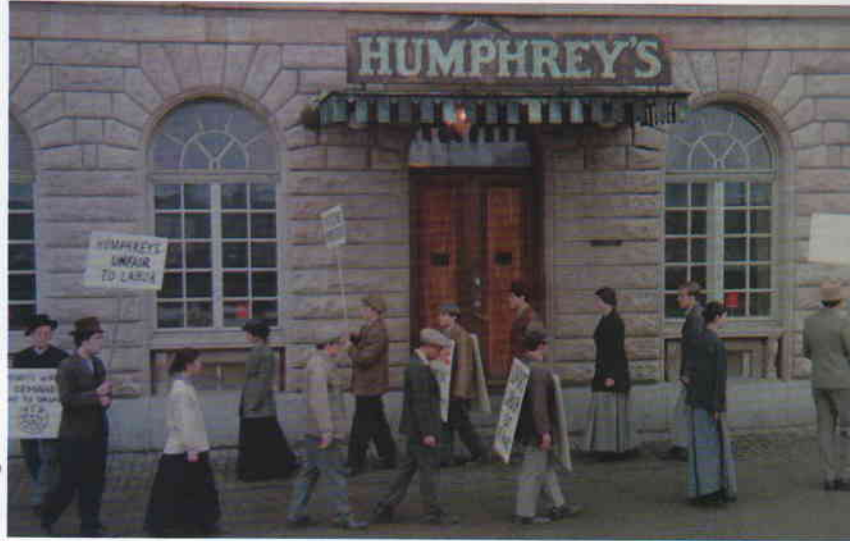
Sözlerini Joe Hill'in yazdığı 'Pie in The Sky' şarkısı sendikal mücadele veren herkesin diline dolanmıştır bir dönem. İlerleyen yıllarda Hill'e dair işçi şarkıları Paul Robeson, Joan Baez, Pete Seeger, The Dubliners ve Bruce Springsteen gibi yorumcular tarafından birçok kez seslendirilecektir.

1914 yılında Utah'ta, Salt Lake City'de eski bir polis ve oğlu işyerlerinde, kırmızı bandanalı iki soyguncu tarafından soyularak öldürülür. Hem Wobblies'in Utah'taki faaliyetlerinden hem de Joe Hill'in popülerliğinden intikam almak isteyen işverenlerin yürüttükleri kampanyayla suç Joe Hill'in üzerine kalır (Wobbly'ler o yıllarda kırmızı bandana takıyorlardı). Joe Hill tartışmalı bir yargı sürecinden sonra suçlu bulunur ve 1915 yılında kurşuna dizilerek idam edilir.

Trajik ölümüyle Amerikan işçi sınıfı mücadelesinde derin izler bırakan Joe Hill'in hayatını konu alan filmin son

sahnesinde dostları masanın üzerindeki külleri zarflara koyarken görünürler. Vasiyeti üzerine cesedi yakıldıktan sonra külleri dünyanın her yerindeki sendikalara, işçilere gönderilecektir. Zarfların üzerindeki adresler arasında Boston'ı, Arjantin'i görürüz.

Hill'in hücrelerinde ölümü beklerken duvarlara çizdiği ABD haritasına, 1902-1913 yılları arasında ülkenin bir ucundan diğerine dolaşarak işçileri örgütleme öyküsü yansır. Widerberg'in filmi, 1910'larda Joe Hill'in uğradığı her eyaletteki madenlerde, demiryollarında yoksulluk, işçi sömürüsü ve çarpık adalet sistemini suratımıza çarpıyor ve bugünkü ABD'nin neyin üzerinde yükseldiğini hatırlatıyor.

Joe Hill

WIDERBERG'İN İŞİĞİ

"Ben sadece İsveç'in bugünkü durumunu göstermek için filmler yapmıyorum" diyor Widerberg: "Toplum benim filmlerimde yalnızca bir arka plan değildir. Toplumun kendisi de bir oyuncudur. Yüzlere mümkün olduğu kadar gerçekçi bir ışığın düşmesini isterim ben. Bu nedenle hiçbir zaman stüdyoda çalışmam. Filmlerimde yaşayan bir şeyler varsa bu, oyuncuların gözlerinden gelmektedir; onların gözlerine düşen ışıktan... Elbette aynı zamanda ilginç, eğlenceli ve çarpıcı olmak da isteriz. Oysa bütün bunların yansıdığı yer zaten gözlerdir."

1930 doğumlu Bo Widerberg, 1 Mayıs 1997'de öldüğünde arkasında on dört film, on yedi tiyatro oyunu ve birçok kitap bıraktı. Filmografisindeki diğer önemli yapımlar arasında *Elvira Madigan* ve *Mannen på Taket* sayılabilir. 1964'te *Kuzgun Çıkmazı*'yla, 1969'da *Adalen 31* ile İsveç'i Oscar yarışında, Yabancı Dilde En İyi Film dalında temsil eden Widerberg, 1995'te *Lust och Fägring Stor* ile bu yarış sonuna kadar götürerek Oscar'a aday oldu. *Adalen 31* ile 1969'da Cannes'da Jüri Özel Ödülü'nü kazandı.

Bo Widerberg aynı zamanda bir eleştirmen, roman ve öykü yazarı. 1950'li yıllarda popüler Stockholm gazetesi *Expressen*'de kendi köşesinde film eleştirileri yazıyordu. Bu arada öykü ve romanları basılmaya başlamıştı. İsveç sinema

Aşk 65

Bo Widerberg, Bergman gibi eski kuşak yönetmenlerin İsveç sinemasındaki egemenliğini sorgulamıştır.

tarihi üzerine önemli kitabı 'Visionen i Svensk Film' 1962 yılında yayımlandı. Bir sinema yazarı ve film eleştirmeni olarak amacı, anlatım imkânlarını genişletmekti. 1962'de *Pojken och Draken* (Uçurtmalı Küçük Çocuk) isimli tv filmiyle başladığı kariyeri otuz yılı aşkın bir süreye yayıldı.

Bugün geriye dönüp baktığımızda şunu söylemek yanlış olmaz: Fransa'da Truffaut ve Godard, İngiltere'de Ken Loach, Türkiye'de Yılmaz Güney ne ise İsveç'te Widerberg odur. Kariyeri boyunca, hem sinemaya verilen resmî destekleri ve film dağıtım sistemindeki adaletsizlikleri hem de Bergman gibi eski kuşak yönetmenlerin İsveç sinemasındaki egemenliğini sorgulamıştır. Bergman'ı sert bir şekilde eleştirmiş, "filmlerinde İsveç kültürü hakkında Batı'nın görmeyi beklediği şeyleri, önyargıları, İsveç hakkındaki mitleri" göstermekle suçlamıştır. Güncel sorunları ve yok sayılan

toplumsal temaları içeren bir yeni sinema talep etmiştir hep Widerberg. Filmleriyle hayata anaakımın dışında bir pencereden bakan İsveç'in soldaki yönetmeni Bo Widerberg, sinemaseverlerden daha fazla ilgi görmeyi hak ediyor. ■

ADI GEÇEN FİLMLER

Kuzgun Çıkmazı
(Kvarteret Korpen, 1963)
YÖN: BO WIDERBERG

Aşk 65
(Kärlek 65, 1965)
YÖN: BO WIDERBERG

Joe Hill (1971)
YÖN: BO WIDERBERG

Adalen 31
(1969)
YÖN: BO WIDERBERG

Elvira Madigan
(1967)
YÖN: BO WIDERBERG

Mannen på Taket
(1976)
YÖN: BO WIDERBERG

Lust och Fägring Stor
(All Things Fair, 1995)
YÖN: BO WIDERBERG

Pojken och Draken
(1962)
YÖN: BO WIDERBERG